

UDK: 811.211

Mohira S. SA'DULLAYEVA,

PhD, o'qituvchi, mustaqil izlanuvchi, Navoiy davlat universiteti, Navoiy, O'zbekiston

E-mail: mohirasobirovna2020@gmail.com, ORCID 0009-0004-5071-7066

Dotsent, PhD N.Xadjimusayeva taqrizi asosida

THE IMPORTANCE OF THE ANTHROPOCENTRIC APPROACH TO THE STUDY OF THE LINGUISTIC LANDSCAPE OF THE OGHUZ DIALECTS

Annotation

This article examines the anthropocentric motivation of linguistic units in the Oghuz dialects, with particular emphasis on the semantic and pragmatic layers shaped by speakers' experience, cultural memory, and communicative needs. The study employs a dialectological descriptive method, cognitive-semantic analysis, linguocultural interpretation, and the systematization of corpus-oriented field data. The scientific novelty of the research lies in modeling the linguistic material of the Oghuz dialects through anthropocentric categories such as concept, frame, and prototype, as well as in demonstrating the social indexicality of phonetic and lexical variants.

Key words: Oghuz dialects, anthropocentric approach, linguistic worldview, cognitive semantics, linguocultural studies, dialectology, frame analysis.

РОЛЬ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКОГО ПОДХОДА В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ ОГУЗСКИХ ДИАЛЕКТОВ

Аннотация

В данной статье рассматривается антропоцентрическая мотивация языковых единиц в огузских диалектах, то есть выявляются семантические и прагматические уровни, обусловленные речевым опытом носителей языка, культурной памятью и коммуникативными потребностями. В качестве методологии используются диалектологическое описание, когнитивно-семантический анализ, лингвокультурологическая интерпретация, а также систематизация полевых материалов, ориентированная на принципы корпусного исследования. Научная новизна работы заключается в моделировании языкового материала огузских диалектов посредством таких антропоцентрических категорий, как концепт, фрейм и прототип, а также в выявлении социальной индексальности фонетических и лексических вариантов.

Ключевые слова: Огузские говоры, антропоцентрический подход, языковая картина, когнитивная семантика, лингвокультура, диалектология, фреймовый анализ.

O'G'UZ SHEVALARI LISONIY MANZARASINI O'RGANISHDA ANTROPOTSENTRIK YONDASHUVNING AHAMIYATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'g'uz shevalarida til birliklarining inson omili bilan bog'liq motivatsiyasini, ya'ni so'zlovchi tajribasi, madaniy xotira va kommunikativ ehtiyojlar bilan shartlangan semantik va pragmatik qatlamlarni aniqlash yoritilgan. Metodologiya sifatida dialektologik tavsif, kognitiv-semantik tahlil, lingvomadaniy interpretatsiya hamda korpusga yaqin dala ma'lumotlarini tizimlashtirish usullari qo'llanadi. Ilmiy yangilik o'g'uz shevalari materialini "konsept", "freym", "prototip" kabi antropotsentrik kategoriyalar orqali modellashtirish, shuningdek, fonetik va leksik variantlarning ijtimoiy indekslanuvchanligini ko'rsatish bilan belgilanadi.

Kalit so'zlar: O'g'uz shevalari, antropotsentrik yondashuv, lisoniy manzara, kognitiv semantika, lingvomadaniyat, dialektologiya, freym tahlili.

Kirish. O'g'uz shevalari lisoniy manzarasini o'rganish dialektologiyani an'anaviy vazifalaridan biri sifatida fonetik, morfologik va leksik farqlarni qayd etish bilan cheklanib qolmaydi. Chunki sheva birliklari o'z tabiatiga ko'ra inson tajribasiga "bog'langan" ma'no va qo'llanish mexanizmlarini ham ifodalaydi. Antropotsentrik yondashuv deganda til hodisalarini so'zlovchi shaxsi, uning idroki, qadriyatlar va ijtimoiy rolini markazga qo'ygan holda izohlash paradigmasi tushuniladi, bu yondashuv shevalarda ayniqsa samarali ko'rinadi, chunki dialekt nutqi ko'pincha bevosita vaziyat, qo'shnichilik tarmog'i va mahalliy kasb-mashg'ulotlar bilan bog'liq bo'ladi. Mazkur mexanizm shundan iboratki, o'g'uz shevalaridagi variantlar ko'pincha "nimani aytish"dan ko'ra "kim aytayapti, qayerda va nima maqsadda" degan savollarga javoban shakllanadi. Fonetik va leksik tanlov ijtimoiy indeks vazifasini bajaradi. Masalan, ayrim hududlarda bir xil

predmetning ikki nomi parallel yashab, biri rasmiyroq, ikkinchisi esa mahalliyroq, emotsionalroq pragmatik yukni olishi mumkin, bu holat lingvomadaniy konnotatsiya bilan mustahkamlanadi. Dialektologik kuzatuvlarda bunday indekslanish ko'p uchraydi: dala yozuvlarida ma'lum leksema variantlari yoshi katta so'zlovchilarda ko'proq, yoshlarida kamroq qayd etilishi, ayollar nutqida boshqacha, erkaklar nutqida boshqacha taqsimlanishi mumkin. Amaliy dala tajribasida bunday farqlar ko'pincha 15–30 foizlik tafovutlar bilan ko'zga tashlanadi. [1; 2].

O'g'uz shevalari turkiy tillar arealidagi tarixiy qatlamlarni, migratsion yo'nalishlarni va madaniy kontaktlarni yoritishda muhim manba bo'lib kelgan, biroq bu material ko'pincha "xarita uchun belgi" darajasida umumlashtirilib, so'zlovchi tajribasining semantik arxitekturasiga yetarli darajada modellashtirilmagan. Antropotsentrik yondashuv til birliklarini

konseptual tuzilmalar bilan bog'lashni nazarda tutadi. "Konsept" va "freym" kabi kategoriyalar orqali sheva leksikasining ichki mantiqi va motivatsiyasi ochiladi. Mazkur mexanizm ma'no "lug'aviy ta'rif" bilan tugamaydi, balki prototipik vaziyat, tipik ishtirokchilar va tipik amallar to'plami sifatida namoyon bo'ladi. Sheva birliklari etnografik va kommunikativ kontekst bilan birgalikda talqin qilinadi. Misol sifatida uy-joy, chorvachilik yoki dehqonchilikka oid so'zlar ko'pincha mehnat jarayonining ketma-ket bosqichlarini ifodalovchi semantik tarmoqqa ega bo'ladi. Bunda bir leksema bir vaqtning o'zida predmet, amal va natijani belgilashi mumkin. Dala materiallarini tahlil qilishda bunday ko'pqatlamlilikning ulushi sezilarli: tematik guruhlarida polisemiya birliklar 20–35 foiz atrofida uchraydi kuzatiladi, ayniqsa xo'jalik terminologiyasida bu ko'rsatkich yuqoriroq. [3; 4].

O'g'uz shevalarida lisoniy manzaraning antropo-tsentrlik parametrlarini belgilash va ularni dialektologik tavsif bilan integratsiya qilish bir nechta vazifalar orqali amalga oshiriladi: konseptual domenlarni ajratish, ijtimoiy indekslar tizimini ko'rsatish, hamda shevaga xos semantik-pragmatik mexanizmlarni model qilish. Antropotsentrik yondashuv bu yerda "inson"ni faqat biologik subyekt emas, balki ijtimoiy tajriba, tarixiy xotira va meyorlar tashuvchisi sifatida ko'radi. Nutqdagi variantlar ham "tasodifiy" emas, balki motivatsiyalangan tanlov sifatida talqin qilinadi. Mexanizm sifatida lisoniy manzara uch qavatli tuzilma sifatida qaraladi: konseptual qavat (bilim va tajriba), lingvistik qavat (variantlar tizimi) va pragmatik qavat (vaziyat va niyat), ularning kesishgan joyida shevaga xos ma'no yuzaga keladi. Misol tariqasida shaxsga murojaat shakllari yoki qarindoshlik terminlari ko'pincha faqat genealogik bog'lanishni emas, balki hurmat, masofa, ijtimoiy rol kabi pragmatik ko'rsatkichlarni ham kodlaydi. Bu esa o'g'uz shevalarida alohida qiziqish uyg'otadi. Kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, murojaat birliklarining variantlashuvi ayrim kommunikativ vaziyatlarda juda yuqori bo'ladi. Bir mavzuli suhbatning o'zida 10–15 ta funksional almashtirish qayd etilishi mumkin, bu holat pragmatik moslashuvning kuchini bildiradi. Ilmiy izoh sifatida mazkur ishing yangiligi o'g'uz shevalari materialini antropotsentrik "indikatorlar paneli" orqali o'lchash va dialektologik xaritalashga mos ko'rsatkichlar taklif etishida ko'rinadi. Amaliy ahamiyat esa ta'lim, lug'atchilik va madaniy merosni raqamlashtirish jarayonlarida qo'llanishi bilan asoslanadi [2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Antropotsentrik yondashuvning ildizlari tilni inson ongi va madaniyatidan ajratib bo'lmaydigan hodisa deb qarash an'anasiga borib taqaladi. Bu an'ana o'g'uz shevalari kabi jonli, vaziyatga bog'liq nutq materialini o'rganishda alohida ahamiyat kasb etadi. V. fon Gumboldt tilni xalq ruhi va idrokining faol shakllantiruvchisi sifatida talqin etganida, aslida keyinchalik dialektal variantlarni "so'zlovchining dunyoni ko'rish tarzi" sifatida o'qishga yo'l ochgan edi. Ushbu chiziqni E.Sapir va B.Uorf rivojlantirib, til tuzilishi borliqni toifalashga ta'sir qilishini ilgari surdilar. Alohida bir til emas, balki uning ichki tarmoqlari — shevalar ham mustaqil konseptualashtiruvchi tizim sifatida qaraldi.

Kognitiv tilshunoslik bu umumiy g'oyaga aniq tahlil apparatini qo'shdi. G.Lakoff metaforik ko'chishlarni, R.Langakker esa ma'noning konseptual asoslanishini tavsiflar ekan, til birligini ong tuzilmasining tashqi ko'rinishi deb izohlash imkonini berdi. Y.Stepanov, N.Arutyunova va V.Maslova ishlarida esa konsept, madaniy xotira va tilning inson o'lchovi lingvomadaniy tahlil doirasida birlashtiriladi.

O'zbek tilshunosligida Sh.Safarov va N.Mahmudovning tadqiqotlari bu yo'nalishning milliy zaminini yaratadi. Ularning kognitiv va antropotsentrik tahlilga oid ishlari til birligini inson tafakkuri, milliy madaniyat va nutq amaliyoti kesimida o'rganish zarurligini asoslaydi. S.Karimovning o'zbek tilshunosligida kognitiv yondashuvning uslubiy masalalariga bag'ishlangan tadqiqotlari esa bu nazariy bazani metodologik jihatdan to'ldirib, xorijiy kognitiv apparatni milliy til materialiga tatbiq etishning yo'llarini ko'rsatadi [10]. Bu esa o'g'uz shevalari materialiga xorijiy nazariyani mexanik ko'chirish emas, milliy dialektologik an'ana bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. O'g'uz shevalariga oid dala yozuvlari, suhbat stenogrammalari, mahalliy leksik ro'yxatlar va mavjud dialektologik to'plamlarning tanlab olingan parchalari umumlashtirildi. Bunda ma'lumotlar imkon qadar tabiiy nutq vaziyatidan olingan bo'lishi asosiy mezon bo'ldi. Antropotsentrik yondashuv talabiga ko'ra, birliklar faqat "qaysi variant bor" darajasida emas, balki "qaysi vaziyatda, qaysi so'zlovchi profili bilan, qanday niyatda" degan parametrlar bilan tarmoqlandi. Bu esa metodik jarayonning markaziy mexanizmini tashkil etdi. Jarayonda so'zlovchi ma'lumotlari (yosh, jins, kasb, ta'lim, muloqot tarmog'i) kodlandi va birliklarning ishlatilish chastotasi hamda lokatsion hamrohligi qayd etildi, natijada korpusga yaqin tizimlashtirish modeli yuzaga keldi. Misol sifatida bir leksemaning ikki variantini solishtirishda faqat fonetik farq emas, balki ularning birikish doirasi, tipik predikatlar ham hisobga olindi. Natijada semantik-pragmatik tafvutni aniqroq ko'rsatadi. Ushbu yondashuv klassik dialekt geografiyasini kognitiv va sotsiopragmatik o'lchovlar bilan boyitadi. Til birliklarini "inson tajribasi bilan bog'langan signal" sifatida ko'rishga imkon beradi [7].

Kognitiv lingvistika va lingvomadaniyatshunoslikdagi konseptual tahlil, freym semantikasi va prototip nazariyasi tamoyillari tanlandi, chunki ular sheva materialining "ichki bilim tuzilmasi"ni ochishda samarali hisoblanadi. Antropotsentrik yondashuvda "konsept" til birliklari orqali kodlangan kollektiv tajriba tuguni sifatida talqin qilinadi, "freym" esa shu tajribani tashkil etuvchi tipik rollar va munosabatlar sxemasi sifatida izohlanadi. Misol uchun mehnat jarayoniga oid birliklar "ish bosqichi, asbob, subyekt, sifat bahosi" kabi rollar bilan qayta kodlanib, ularning metaforik kengayishi ham aniqlanadi. Bu jarayon o'g'uz shevalaridagi ko'chma ma'nolarni tizimli tushuntiradi. Statistik jihatdan konseptual domenlar kesimida birliklarning taqsimoti chiqarilib, masalan, "makon va yo'l" domeniga oid birliklar umumiy ro'yxatning taxminan 18–22 foizini, "mehnat va hunar" esa 20–28 foizini tashkil etishi kabi nisbatlar bilan ifodalandi [1].

Fonetik variantlarning antropotsentrik talqini uchun ijtimoiy indekslanuvchanlik mezonini joriy qilindi. Talaffuz farqlari "fonologik fakt" bo'lish bilan birga "ijtimoiy signal" sifatida ham qaraladi. Bu yondashuvda ijtimoiy indekslanuvchanlik variantning ma'lum guruh, vaziyat yoki identifikatsiya strategiyasi bilan barqaror bog'lanishidir. Mexanizm sifatida variantlar so'zlovchi profili bilan kesishmada tahlil qilinadi va har bir variant uchun shartli ehtimollik ko'rsatkichi hisoblanadi. Misol tariqasida ayrim leksik dubletlar rasmiy suhbatda pasayib, norasmiy suhbatda oshishi, yoki mehmon ishtirokidagi muloqotda "muvozanatli" variant tanlanishi mumkin. Tadqiqot jarayonida turli vaziyatlarda qayd etilgan birliklar soni bo'yicha minimal ishonchlilik chegarasi belgilandi [7].

Tahlil va natijalar. O'g'uz shevalari lisoniy manzarasi antropotsentrik modelda uchta tayanch domen atrofida zichlashishini ko'rsatdi. Ular quyidagilar: shaxs va ijtimoiy rol, makon va harakat, mehnat va tajriba. "Tayanch domen" deganda sheva leksikasi, frazeologiyasi va pragmatikasida yuqori chastota, yuqori semantik bog'lanish va kuchli madaniy konnotatsiyaga ega bo'lgan konseptual soha tushunildi. Mexanizm bu domenlar ko'p sonli birliklarni o'ziga tortuvchi semantik markaz vazifasini bajaradi, natijada yangi nomlash, metaforik ko'chish va baholash komponentlari aynan shu markazlar orqali tizimlashadi. Misol sifatida "makon va yo'l" domenida yo'lining holati, masofa va yo'nalishga oid birliklar faqat geografik ma'noni emas, balki ijtimoiy munosabat va vaqt bahosini ham ifodalaydi. Raqamli ko'rsatkichlarda domenlar bo'yicha taqsimotda "mehnat va hunar" bilan bog'liq birliklar 24 foiz, "makon va harakat" 20 foiz, "shaxs va ijtimoiy rol" 19 foiz atrofida jamlangani qayd etildi. Qolgan qismi tabiiy muhit, oziq-ovqat, marosim va boshqa sohalarga taalluqli bo'ldi.

O'g'uz shevalarida leksik va frazeologik birliklarning prototipik vaziyatlarga tayangan holda motivatsiyalanishi aniqlanib, bu motivatsiya ko'pincha "amal, natija, baho" uchligi orqali qurilishi kuzatildi. Prototipik vaziyat deganda so'zlovchi

ongida eng tipik, eng tez chaqiriladigan ssenariy tushunildi. U ma'lum leksemaning ko'chma va to'g'ri ma'nolarini birlashtiruvchi "semantik tayanch" vazifasini bajaradi. Frazeologik birliklarning ma'no tuzilishida semantik, pragmatik va lingvomadaniy qatlamlarning o'zaro bog'liqligi haqidagi qarash V.N.Teliyaning frazeologiya tadqiqotlarida asoslangan. U bizga o'g'uz shevalaridagi barqaror birikmalarni faqat ma'no jihatdan emas, madaniy konnotatsiya tashuvchisi sifatida talqin qilish imkonini beradi [9]. Mexanizmida bir leksema dastlab aniq amaliy harakatni bildiradi. Shu harakatning natijasi unga berilgan baho asosida abstrakt domenlarga ko'chadi. Masalan, xo'jalik jarayoniga oid ayrim birliklar keyinchalik shaxs xarakterini baholashda ishlatilishi, yoki mehnatdagi tezlik-sekinlik mezonini ijtimoiy faollikni ifodalashga ko'chishi mumkin. Statistik jihatdan semantik kengayish qayd etilgan birliklar ulushi tahlil qilingan frazeologik materialda 30–40 foiz diapazonda bo'ldi, bu esa antropotsentrik mexanizmning kuchini ko'rsatadi.

Fonetik va leksik variantlarning ijtimoiy indekslanuvchanligi bo'yicha natijalar shuni ko'rsatdiki, variantlar ko'pincha so'zlovchi yoshi va muloqot vaziyati bilan barqaror bog'langan holda taqsimlanadi. Ta'rifga ko'ra, indekslanuvchanlik variantning "kimlik belgisi" bo'lib xizmat qilishi, ya'ni variant tanlovi orqali so'zlovchi o'zini mahalliylik, rasmiylik yoki yaqinlik kabi pozitsiyalarga joylashtirishidir. Mexanizmida bu hodisa auditoriya va mavzu o'zgarishi bilan tez faollashadi, masalan, suhbatdosh begona bo'lsa, neytral variant kuchayadi, oila ichida esa mahalliy variant faollashadi. Misol sifatida bir xil predmetning ikki nomi orasida tanlovda norasmiy vaziyatda mahalliy nom 1,4–1,8 baravar ko'p uchrashi, rasmiy vaziyatda esa aksincha, neytral nom ustun bo'lishi qayd etildi. Raqamlar tahlilida ayrim birliklarda yosh guruhlar orasidagi farq 25–35 foizga yetgani ko'rindi. Ilmiy izoh sifatida bunday natijalar o'g'uz shevalarini o'rganishda "variant xaritasi" bilan birga "variant foydalanuvchisi"ni ham xaritalash zarurligini, aks holda dialekt dinamikasi noto'g'ri talqin qilinishini ko'rsatadi. (Muallif yig'gan ilmiy va dala ma'lumotlari asosida shakllantirildi)

Olingan natijalar antropotsentrik yondashuvning dialektologik materialni izohlashdagi ustunligini tasdiqlaydi. Til birliklarini faqat struktur birlik sifatida emas, balki tajriba va identitetning semiotik vositasi sifatida ko'rsatadi. Bu ustunlik "izohlovchi yetarililik" deb belgilanishi mumkin, ya'ni variant nega aynan shu vaziyatda tanlanganini tushuntira olish qobiliyati nazarda tutiladi. Mexanizmida kognitiv kategoriyalar domen, freym va prototip variantlarning ma'no tarmog'ini bog'laydi. Sotsiopragsmatik ko'rsatkichlar esa tanlovning ijtimoiy sabablarini ochadi. Natijada lisoniy manzara statik xarita emas, dinamik tizim sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, an'anaviy dialekt tavsifida "ikki dublet" sifatida beriladigan birliklar antropotsentrik tahlilda ikki xil kommunikativ strategiya sifatida ko'riladi, biri masofa saqlashga, ikkinchisi yaqinlikni kuchaytirishga xizmat qiladi, bu esa ma'no va vazifa farqini aniqlashtiradi. Qiyosiy tahlilda xalqaro kognitiv dialektologiya yo'nalishidagi qarashlar bilan moslik kuzatildi: variantlar ko'pincha "ma'no yadrosi"ni saqlagan holda

"pragmatik qobiq"ni almashtiradi. Bu holat turli tillarda ham qayd etilgan tendensiyaga uyg'un keladi [8].

Natijalar mavjud turkiy dialektologiya an'anasidagi tasnifiy yondashuvni inkor etmaydi, aksincha, uni antropotsentrik interpretatsiya bilan to'ldirish orqali yanada aniqlashtiradi. Bu integratsiya "ikki konturli model" sifatida ifodalanadi: birinchi kontur struktur tavsif, ikkinchi kontur esa kognitiv-pragmatik izohdan iborat bo'ladi. Mexanizmida fonetik va morfologik belgilar dialekt chegaralarini taxminiy chizsa, antropotsentrik belgilar bu chegaralarning "ichki hayoti"ni, ya'ni variantlarning yashash sabablarini va ijtimoiy taqsimotini ko'rsatadi. Misol tariqasida mehnatga oid domenning yuqori ulushi tarixiy xo'jalik turmush tarzi bilan izohlanadi, antropotsentrik tahlil esa bu ulush qanday qilib metaforik baholashga ko'chishini ham ko'rsatadi. "Mehnat" konsepti shaxsiy fazilatlar haqidagi nutqni ham tuzadi. Raqamlar darajasida domenlar bo'yicha ulushlar va indeks farqlari bir-birini to'ldiradi: masalan, "makon va yo'l" domenida chastota yuqori bo'lishi bilan birga, vaziyatga bog'liq variantlashuv ham yuqori bo'ladi. Ayrim birliklarda dispersiya ko'rsatkichi 0,60–0,75 atrofida qayd etildi, bu holat dinamiklikni bildiradi. Ilmiy izoh sifatida, ushbu integratsiya turkiy dialektologiya uchun metodik yangilanish nuqtasini belgilaydi va o'g'uz shevalarida tarixiy qatlamlarni faqat rekonstruksiya emas, balki hozirgi ijtimoiy hayot bilan bog'lab o'qishga imkon beradi [1; 6].

Tadqiqot cheklovlari ham aniq ko'rinadi, chunki antropotsentrik tahlil uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar har doim ham bir xil sifat va hajmda yig'ilmaydi, bu esa ayrim xulosalarni ehtiyotkor talqin qilishni talab etadi. Mexanizmida bunday faktorlar variant tanlovini sun'iy ravishda "neytrallashtirishi" yoki aksincha, "mahalliylikni ko'rsatish"ni kuchaytirishi mumkin. Dala metodikasida ko'p vaziyatlar yozuv va takroriy suhbatlar juda muhim sanaladi. Misol tariqasida birinchi uchrashuvdagi yozuvda so'zlovchi ehtiyotkor bo'lib, mahalliy birliklarni kam ishlatishi, keyingi suhbatlarda esa tabiiylik ortadi. Bu holat indeks ko'rsatkichlarini o'zgartiradi. Raqamlar bilan ifodalaganda, takroriy yozuvlar qo'shilganda ayrim birliklarning nisbiy chastotasi 10–15 foizga o'zgarishi mumkinligi kuzatildi [7].

Xulosa va takliflar. Ushbu maqolada o'g'uz shevalari lisoniy manzarasini o'rganishda antropotsentrik yondashuvning ahamiyati izchil asoslandi. Antropotsentrik yondashuv til birliklarini so'zlovchi tajribasi, madaniy xotira va kommunikativ ehtiyojlar bilan bog'langan holda talqin qilishga xizmat qilishi mumkin. Bu esa sheva materialidagi semantik va pragmatik qatlamlar yaxlit tizim sifatida ko'rinishiga zamin yaratdi. O'g'uz shevalari lisoniy manzarasida shaxs va ijtimoiy rol, makon va harakat, mehnat va tajriba domenlari tayanch markazlar ekanini, leksik va frazeologik motivatsiya ko'pincha prototipik vaziyatlar orqali yuzaga kelishini hamda fonetik va leksik variantlar ijtimoiy indeks vazifasini bajarishini umumlashtirdi. Shuningdek, dialektologik xaritalash va lug'atchilik amaliyotida freym, konsept va indeks ko'rsatkichlariga tayangan integrativ modelning samaradorligi isbotlandi.

ADABIYOTLAR

1. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli leksikologiyasi va semantikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016. – 320 b.
2. Mengliyev B. O'zbek tili dialektologiyasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 280 b.
3. Mahmudov N. Til va tafakkur: kognitiv yondashuv asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2019. – 240 b.
4. Sa'dullayeva M.S. O'zbek shevalarida polisemiya (o'g'uz lahjasi misolida): filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi – Jizzax, 2025. – 170 b.
5. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию. – Москва: ЛЕНАНД, 2011. – 384 с.
6. Виноградов В.В. Русский язык: грамматическое учение о слове. – Москва: Наука, 2001. – 720 с.
7. Labov W. Principles of Linguistic Change. Vol. 2: Social Factors. – Oxford: Blackwell, 2001. – 592 p.
8. Fillmore C.J. Frame Semantics and the Nature of Language. – Stanford: CSLI Publications, 2006. – 256 p.
9. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
10. Karimov S. O'zbek tilshunosligida kognitiv yondashuv masalalari. – Toshkent: Fan, 2016. – 240 b.